

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

UZNESENIE

Ústavného súdu Slovenskej republiky

II. ÚS 301/2018-8

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí senátu 14. júna 2018 predbežne prerokoval sťažnosť [REDAKČIA] a [REDAKČIA], [REDAKČIA], zastúpených euroadvokátom JUDr. Lubomírom Müllerom, Symfonická 1496/9, Praha, vo veci namietaného porušenia základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a podľa čl. 36 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd, práva na spravodlivý proces podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a práva na náboženskú slobodu podľa čl. 9 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd uznesením Krajského súdu v Trenčíne č. k. 23 Tos 89/2017-46 z 19. septembra 2017 a takto

r o z h o d o l :

Sťažnosť [REDAKČIA] a [REDAKČIA] o d m i e t a ako zjavne neopodstatnenú.

O d ô v o d n e n i e :

I.

1. Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) bola 14. decembra 2017 doručená sťažnosť [REDAKČIA] a [REDAKČIA] (ďalej aj „sťažovateľky“) vo veci namietaného porušenia v záhlaví uvedených práv podľa Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“), Listiny základných práv a slobôd a Dohovoru

o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) uznesením Krajského súdu v Trenčíne (ďalej len „krajský súd“) č. k. 23 Tos 89/2017-46 z 19. septembra 2017 (ďalej len „napadnuté rozhodnutie“).

2. Sťažovateľka [REDAKOVANÉ] je pozostalou manželkou po [REDAKOVANÉ] [REDAKOVANÉ] a zomr. 6. 6. 2010 (ďalej aj „odsúdený“) a sťažovateľka [REDAKOVANÉ] je jeho dcérou. Rozsudkom Vojenského obvodového súdu Prešov sp. zn. 2 T 197/62 z 30. októbra 1962 v znení uznesenia Vyššieho vojenského súdu v Trenčíne sp. zn. To 183/62 z 27. novembra 1962 bol [REDAKOVANÉ] uznaný vinným zo spáchania trestného činu nenastúpenia služby v ozbrojených silách podľa § 269 ods. 1 zákona č. 140/1961 Zb. Trestný zákon v znení neskorších predpisov (ďalej len „Trestný zákon z roku 1961“), za čo bol odsúdený na trest odňatia slobody v trvaní 18 mesiacov nepodmienečne. Uvedeného činu sa mal dopustiť tým, že nenastúpil na 28-dňové vojenské cvičenie, a to kvôli svojmu náboženskému presvedčeniu. Dňa 17. júla 1992 požiadal odsúdený o prieskumné konanie podľa zákona č. 119/1990 Zb. o súdnej rehabilitácii v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o súdnej rehabilitácii“). Uznesením Vojenského obvodového súdu Prešov sp. zn. 4 Ntr 9/92 z 12. novembra 1992 (ďalej len „uznesenie vojenského súdu“) bolo rozhodnuté, že žiadosť o navrátenie lehoty sa zamietá a návrh na prieskumné konanie sa zamietá ako oneskorene podaný.

3. Dňa 16. decembra 2016 požiadali sťažovateľky o povolenie obnovy konania. Návrh bol zamietnutý uznesením Okresného súdu Prešov (ďalej len „okresný súd“) sp. zn. 1 Nt 38/2016 z 3. marca 2017 s tým, že neboli zistené dôvody na povolenie obnovy konania podľa § 394 ods. 1 zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej len „Trestný poriadok“). Proti tomuto rozhodnutiu podali sťažovateľky sťažnosť, ktorá bola napadnutým rozhodnutím krajského súdu zamietnutá ako nedôvodná.

4. Krajský súd na úvod konštatoval, že základnou právnou normou na uskutočnenie súdnej rehabilitácie od 1. januára 1990 bol zákon o súdnej rehabilitácii. Účelom súdnej rehabilitácie bolo podľa krajského súdu práve odstránenie chýb v činnosti súdov vyplývajúcich z toho, že právne normy platné na území vtedajšej Českej a Slovenskej

Federatívnej Republiky v období od 25. februára 1948 do 1. januára 1990 dôsledne nerešpektovali medzinárodné dokumenty, najmä v oblasti základných ľudských práv a slobôd. Krajský súd ďalej poukazuje na účel citovaného zákona vymedzený v § 1, ktorým je zrušiť odsudzujúce súdne rozhodnutia za činy, ktoré v rozpore s princípmi demokratickej spoločnosti rešpektujúcej občianske, politické práva a slobody zaručené ústavou a vyjadrené v medzinárodných dokumentoch a medzinárodných právnych normách zákon označoval za trestné, umožniť rýchle preskúmanie prípadov osôb takto protiprávne odsúdených v dôsledku porušovania zákonnosti na úseku trestného konania, odstrániť neprimerané tvrdosti v používaní represie, zabezpečiť neprávom odsúdeným osobám spoločenskú rehabilitáciu a primerané hmotné odškodnenie. Aj s poukazom na nález ústavného súdu sp. zn. IV. ÚS 161/2014 krajský súd podotýka, že rehabilitačné konanie podľa citovaného zákona je zvláštnym právnym nástrojom na odstránenie dôsledkov kriminalizácie odmietnutia výkonu vojenskej služby z dôvodu svedomia alebo náboženského presvedčenia. Z uznesenia vojenského súdu však vyplýva, že odsúdený zmeškal zákonnú dvojročnú lehotu na využitie zvláštného právneho nástroja – prieskumného konania podľa § 14 zákona o súdnej rehabilitácii. Predmetné uznesenie odsúdený nenapadol ani sťažnosťou, hoci bol o možnosti jej podania riadne poučený. Zákon o súdnej rehabilitácii pritom rozlišuje dve skupiny trestnej činnosti, pričom pri prvej z nich dochádza k zrušeniu odsúdenia zo zákona, zatiaľ čo pri druhej z nich k nemu môže dôjsť len na návrh na základe rozhodnutia súdu. Takéto členenie podľa krajského súdu nepochybne pramení z kvalitatívneho stupňa možného nerešpektovania právnych noriem, resp. medzinárodných dokumentov v oblasti základných ľudských práv a slobôd.

5. Krajský súd sa stotožnil s názorom okresného súdu v tom, že ani jedna z troch v návrhu na obnovu konania uvádzaných okolností nezakladá dôvod na povolenie obnovy konania. K námietke, podľa ktorej v pôvodnom konaní nebolo dostatočne vykonané dokazovanie vo vzťahu k odsúdenému pričítanému náboženskému fanatizmu, krajský súd uviedol, že z odsudzujúcich rozhodnutí nevyplýva, že by odsúdený mal konať pod vplyvom náboženského fanatizmu, ale vyplýva, že jeho náboženské presvedčenie ho motivovalo k nenastúpeniu služby v ozbrojených silách. Aj keď súd prvého stupňa v odsudzujúcom rozhodnutí použil uvedený expresívny výraz, šlo o jeho názor vo vzťahu k výroku o treste

(veľká spoločenská nebezpečnosť). Tomuto názoru nasvedčuje aj odôvodnenie nadriadeného súdu, ktorý hodnotil konanie odsúdeného len ako „zatvrdilé“ odmietanie občianskej povinnosti. Odvolací súd sa teda zaoberal pohnútkou, resp. motiváciou konania odsúdeného, a preto nejde o novú skutočnosť.

6. Vo vzťahu k námietke, podľa ktorej nebolo v čase odsúdenia skúmané, ako podzákoné normy umožňovali [REDAKČNÝ ZNAK] legálne sa vyhnúť vojenskej povinnosti, krajský súd uviedol, že predmetné právne normy boli prístupné a všeobecne známe, o čom svedčia aj krajským súdom citované prípady. Ani v tomto prípade nešlo o novú skutočnosť.

7. Konečne za novú skutočnosť nebolo možné považovať ani judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“). Krajský súd pripomenul, že obnova konania ako mimoriadny opravný prostriedok nie je koncipovaná tak, aby prostredníctvom nej boli naprávané nedostatky súdnych rozhodnutí spočívajúce napr. v „nedemokratickosti zákona“, „nedemokratickosti súdnych postupov“, a pod. Výnimku tvorí § 394 ods. 4 Trestného poriadku, podľa ktorého skutočnosťou skôr neznámou je aj rozhodnutie ESLP, podľa ktorého rozhodnutím prokurátora alebo súdu Slovenskej republiky alebo v konaní, ktoré mu predchádzalo, boli porušené základné ľudské práva alebo slobody obvineného. Krajský súd zdôraznil, že pod pojmom rozhodnutie ESLP sa má na mysli konkrétne rozhodnutie vo veci, ktorá má byť následne predmetom konania o obnove. Tento právny názor nie je podľa krajského súdu ani v rozpore s právnym názorom týkajúcim sa výnimky v prípade uplatňovania zásady „*ne bis in idem*“, pretože tá sa týka len prípadov, keď došlo k opakovaným odsudzovaniam osôb. Zmena judikatúry ESLP nemôže byť bez ďalšieho dôvodom obnovy konania podľa Trestného poriadku.

8. Sťažovateľky v ústavnej sťažnosti vznášajú tri skupiny námietok. Po prvé tvrdia, že odsúdený zákonnú lehotu nezmeškal, pretože je novo zistenou skutočnosťou, že súd lehotu nesprávne počítal. [REDAKČNÝ ZNAK] bol totiž odsúdený podľa § 269 ods. 1 Trestného zákona z roku 1961, pričom v pôvodnom znení zákona o súdnej rehabilitácii nebol uvedený § 269 ods. 1, ale § 169. K náprave došlo až redakčným oznámením o oprave

chýb č. r1/c69/1990 Zb. v čiastke č. 69/1990 Zb. (ďalej len „redakčné oznámenie“), ktorá bola distribuovaná 10. októbra 1990. Správne teda mala byť dvojročná lehota počítaná až od tohto dátumu, takže skončila 10. októbra 1992. Keďže [REDAKČNÉ OZNÁMENIE] podal návrh 17. júla 1992, podal ho včas. Sťažovateľky tento názor podporujú rozhodnutím Najvyššieho súdu Českej republiky sp. zn. 6 Tz 49/2014 z 30. októbra 2014, z ktorého má vyplývať, že „když v zákoně č. 119/1990 Sb. došlo později k opravě či novele, tak se v těchto případech lhůta počítá od oznámení opravy či účinnosti novely.“. Krajský súd teda napadnutým rozhodnutím porušil právo na spravodlivý proces, keď tvrdí, že [REDAKČNÉ OZNÁMENIE] podal návrh neskoro, zatiaľ čo novo zistenou skutočnosťou je, že ho podal včas.

9. Po druhé sťažovateľky považujú za nesúladne s právom na spravodlivý proces, keď krajský súd považuje zjednocujúce stanovisko najvyššieho súdu (sp. zn. Tpj 14/97 z 21. mája 1998) týkajúce sa zásady „*ne bis in idem*“ za novú skutočnosť, ale stanovisko veľkého senátu ESLP (rozhodnutie vo veci Bayatyan proti Arménsku zo 7. 7. 2011, č. 23459/03) za novú skutočnosť nepovažuje. V tomto rozhodnutí je vysvetlené, že perzekúcia osôb, ktoré odmietajú z dôvodu náboženského presvedčenia vykonávať vojenskú službu, je porušením čl. 9 dohovoru. Sťažovateľky upresňujú, že sa nedomáhajú postupu podľa § 394 ods. 4 Trestného poriadku.

10. Po tretie sťažovateľky tvrdia, že novo zistenou skutočnosťou je, že vojenská služba nebola «*nejčestnejší občanskou povinností*», *sloužící k obraně „naší socialistické vlasti“*», ako konštatoval v odsudzujúcom rozsudku vojenský súd, ale «*mocenským nástrojem „odsouzeníhodného“ režimu založeného na tehdejší ideologii.*». To však podľa sťažovateľiek nebolo známe v roku 1962, pretože to je možné zistiť až z § 1 ods. 1 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 125/1996 Z. z. o nemorálnosti a protiprávnosti komunistického systému (ďalej len „zákon o nemorálnosti komunistického systému“). Tým, že krajský súd túto novo zistenú skutočnosť neuznal, porušil právo sťažovateľiek na spravodlivý proces.

11. Sťažovateľky s ohľadom na už uvedené navrhujú, aby ústavný súd nálezom vyslovil porušenie ich v záhlaví špecifikovaných základných práv, napadnuté rozhodnutie

zrušil a priznal im primerané finančné zadost'učinenie každej vo výške 1 000 € a tiež náklady právneho zastúpenia.

II.

12. Podľa čl. 127 ods. 1 ústavy ústavný súd rozhoduje o s'ťažnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb, ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd, alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd.

13. Ústavný súd podľa § 25 ods. 1 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) každý návrh predbežne prerokuje na neverejnom zasadnutí bez prítomnosti navrhovateľa, ak tento zákon neustanovuje inak. Pri predbežnom prerokovaní každého návrhu ústavný súd skúma, či dôvody uvedené v § 25 ods. 2 zákona o ústavnom súde nebránia jeho prijatiu na ďalšie konanie. Podľa tohto ustanovenia návrhy vo veciach, na ktorých prerokovanie nemá ústavný súd právomoc, návrhy, ktoré nemajú zákonom predpísané náležitosti, neprípustné návrhy alebo návrhy podané niekým zjavne neoprávneným, ako aj návrhy podané oneskorene môže ústavný súd na predbežnom prerokovaní odmietnuť uznesením bez ústneho pojednávania. Ústavný súd môže odmietnuť aj návrh, ktorý je zjavne neopodstatnený.

14. O zjavnej neopodstatnenosti s'ťažnosti možno hovoriť vtedy, ak namietaným rozhodnutím, opatrením alebo iným zásahom orgánu verejnej moci nemohlo vôbec dôjsť k porušeniu základného práva alebo slobody, ktoré označil s'ťažovateľ, a to buď pre nedostatok vzájomnej príčinnej súvislosti medzi označeným rozhodnutím, opatrením alebo iným zásahom orgánu verejnej moci a základným právom alebo slobodou, porušenie ktorých sa namietalo, prípadne z iných dôvodov. Za zjavne neopodstatnenú s'ťažnosť preto možno považovať tú, pri predbežnom prerokovaní ktorej ústavný súd nezistil žiadnu

možnosť porušenia označeného práva alebo slobody, reálnosť ktorej by mohol posúdiť po jej prijatí na ďalšie konanie (porov. napr. I. ÚS 105/06, II. ÚS 66/2011, III. ÚS 155/09, IV. ÚS 35/02).

15. K otázke zmeškania, resp. nezmeškania dvojročnej zákonnej lehoty k podaniu návrhu podľa zákona o súdnej rehabilitácii (ktorá začala plynúť od účinnosti zákona 1. júla 1990 a uplynula 30. júna 1992, resp. podľa sťažovateľiek až 10. októbra 1992) ústavný súd uvádza, že z rozhodnutia krajského súdu nevyplýva, že by sťažovateľky túto námietku vznášali už v napadnutom konaní, pričom ani sťažovateľky v ústavnej sťažnosti netvrdia, že by sa krajský súd predmetnou námietkou opomenul zaoberať. Ústavný súd aj napriek tomu k danej námietke uvádza, že rozhodnutie Najvyššieho súdu Českej republiky, na ktoré odkazujú sťažovateľky, sa týka situácie, keď došlo k novelizácii (nie tlačovej oprave) zákona o rehabilitácii, pričom až novelou č. 47/1991 Sb. účinnou od 1. marca 1991 došlo k rozšíreniu katalógu trestných činov, pri ktorých bolo možné žiadať o prieskum odsudzujúceho rozhodnutia. S ohľadom na to a na rovnosť všetkých žiadateľov bolo potrebné prijať výklad, ktorý poskytne všetkým žiadateľom rovnakú, t. j. dvojročnú lehotu na podanie návrhu na prieskum. Situácia, ktorú popisujú sťažovateľky, je však iná. V prípade, ktorý je predmetom tejto ústavnej sťažnosti, bol trestný čin „*nenastúpenia služby v ozbrojených silách*“ súčasťou katalógu trestných činov uvedených v § 4 písm. e) zákona o súdnej rehabilitácii, avšak namiesto § 269 ods. 1 bola v zákone tlačová chyba uvádzajúca § 169 ods. 1, ktorá bola opravená redakčným oznámením 10. októbra 1990. Celé znenie pôvodne uvedené v zákone bolo: „*nenastúpenia služby v ozbrojených silách podľa § 169 ods. 1 a podľa § 270 ods. 1.*“ V danom kontexte bolo zrejmé, že ide o písársku chybu pri číslovaní paragrafu, keďže z pomenovania trestného činu aj z odkazu na súvisiaci § 270 ods. 1 vyplýva, že mal zákonodarca na mysli trestný čin nenastúpenia služby v ozbrojených silách. Redakčné oznámenie o oprave chyby nevyvoláva rovnaké účinky ako uverejnenie novely právneho predpisu (ktorej účinnosť môže nastať len v budúcnosti), pretože nedochádza k vecnej zmene predpisu. Účinnosť redakčného oznámenia o oprave chyby sa preto viaže na deň účinnosti právneho predpisu, v ktorom k chybe došlo, a teda právne účinky opravy chyby pôsobia aj spätne (pozri BALOG, B., SURMAJOVÁ, Ž.,

SVÁK, J. *Zákon o tvorbe právnych predpisov a o Zbierke zákonov Slovenskej republiky – komentár*. Bratislava : Wolters Kluwer, 2017, s. 156 – 158.).

16. Za ústavne konformný považuje ústavný súd aj záver krajského súdu, podľa ktorého dôvodom obnovy konania nemôže byť bez ďalšieho zmena judikatúry ESĽP okrem prípadu upraveného v § 394 ods. 4, pre ktorého aplikáciu však neboli splnené podmienky, s čím sťažovateľky súhlasia, resp. sa jeho aplikácie podľa vlastných slov ani nedovoľávajú. Ústavný súd sa stotožňuje s názorom krajského súdu, podľa ktorého *«obnova konania, ako mimoriadny opravný prostriedok, nie je v našom Trestnom poriadku koncipovaná tak, aby prostredníctvom nej boli naprávané nedostatky súdnych rozhodnutí, spočívajúce napr. v „nedemokratickosti zákona“, „nedemokratickosti súdnych postupov“ a podobne.»*. Ako krajský súd správne uviedol, na odstránenie týchto nedostatkov zákona mal slúžiť zákon o súdnej rehabilitácii, a to pri dodržaní podmienok a lehôt v ňom uvedených, ktoré však odsúdený v danom prípade nedodrжал. Ústavný súd k tomu uvádza, že akokoľvek tu môže byť na mieste istá veľkorysosť štátu v snahe dištancovať sa od trestnej represie 50-tych rokov, nemožno to urobiť za tú cenu, aby priamo ústavný súd redefinoval ústavne racionálne riešenie obnovy konania len zo skutkových dôvodov (niečo iné je postup podľa § 394 ods. 4 Trestného poriadku, ktorý priamo stanovuje výnimku), pretože by to nebolo žiaduce z hľadiska právnej istoty (podobne pozri II. ÚS 77/2014).

17. K námietke sťažovateľiek, podľa ktorej je novou skutočnosťou známou až od účinnosti zákona o nemorálnosti komunistického systému z roku 1996, že vojenská služba nebola čestnou povinnosťou k obrane vlasti, ale mocenským nástrojom odsúdeniahodného režimu, ústavný súd uvádza, že už v rozhodnutí sp. zn. II. ÚS 266/2011 z 9. júna 2011 konštatoval, že povinnosť vykonávať vojenskú službu platnú v čase minulého režimu nemožno vnímať ako výlučne socialistickú a protidemokratickú, hoci v danom prípade „staré (trestné) právo“ nechránilo jednotlivca primeraným spôsobom v porovnaní s ochranou záujmov spoločnosti. V relevantnom období ani všetky členské štáty Rady Európy neumožňovali vykonať namiesto vojenskej služby civilnú službu (napr. Švajčiarsko) a trestnoprávny postih za nenastúpenie vojenskej služby bol zavedený aj v týchto krajinách (obdobne aj II. ÚS 152/2011 alebo III. ÚS 165/05). Akceptovanie argumentu sťažovateľiek

by však predovšetkým poprelo význam zákona o súdnej rehabilitácii z roku 1990, ktorý mal slúžiť ako špecifický prostriedok k zrušeniu odsudzujúcich súdnych rozhodnutí za tam uvedené trestné činy, a to za dodržania určitých fixných lehôt, ktoré majú svoj význam z hľadiska právnej istoty. Účelom zákona o protiprávnosti komunistického systému z roku 1996 nebolo prostredníctvom inštitútu obnovy konania znovu umožniť otváranie súdnych rozhodnutí v prípadoch, keď odsúdení svoj nárok včas neuplatnili podľa zákona o súdnej rehabilitácii, ale význam tohto zákona spočíval predovšetkým v morálnom zadosťučinení odporcom komunistického režimu.

18. Ústavný súd vyjadruje účasť s pravdepodobne represívnym počínaním štátnej moci proti manželovi, resp. otcovi sťažovateľiek, avšak s ohľadom na už uvedené považuje napadnuté rozhodnutie za ústavne konformné, preto rozhodol tak, ako to je uvedené vo výroku.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 14. júna 2018